

De Das op het landgoed Eising

Tonckens Ecologie

14-03-2018

De Das op het landgoed Eising te Emmen

TONCKENS ECOLOGIE
Oosterweg 127
9751 PE Haren
06 23040548
www.tonckens.nl
info@tonckens.nl

uitvoering veldwerk
en foto's : J. Tonckens

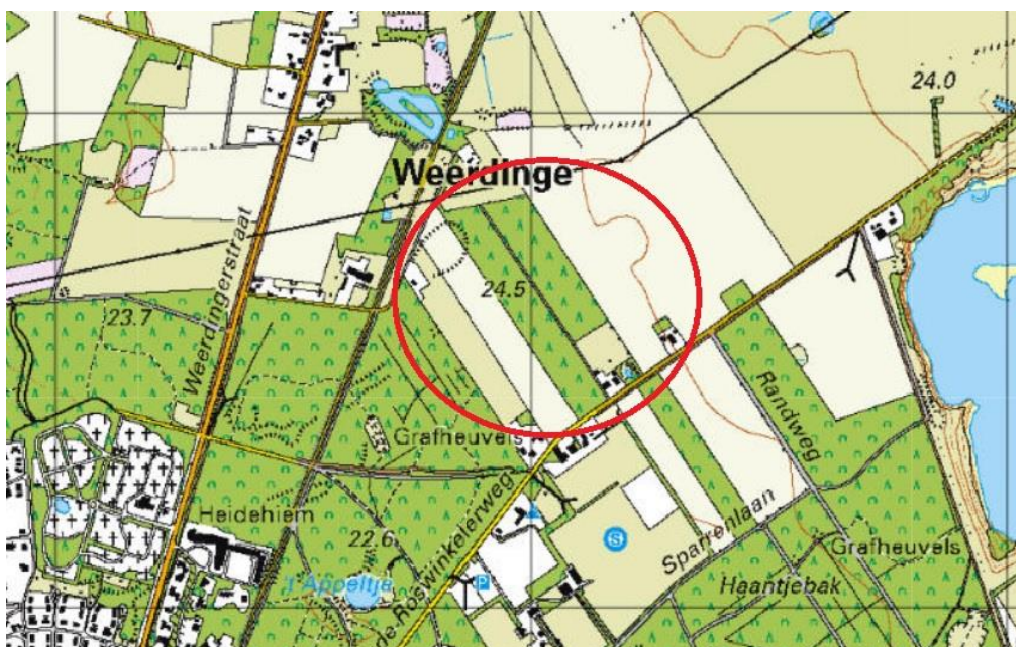
IN OPDRACHT VAN:
J.A. Eising
Oude Roswinkelerweg 151
7814 RS Emmen

14 maart 2018

1 Aanleiding

De familie Eising bezit een landgoed aan de Oude Roswinkelerweg te Emmen. Het landgoed bestaat uit een huiskavel, een bosgedeelte en een weiland. Het bos is in 1989 ingeplant met fijnspar en corsicaanse den in het kader van het uit de productie nemen van bouwland, de z.g. "Set Aside" (Regeling bijdragen aanleg snelgroeiend bos 1988.).

Ten behoeve van de ontwikkeling van het landgoed wordt de huidige opstand gekapt en deels vervangen door blijvend bos met een meer natuurlijke samenstelling.

Figuur 1 Ligging landgoed

De bebossing diende bij het aangaan van de regeling te gebeuren met snelgroeiende boomsoorten als populier of wilg, dan wel met de boomsoorten Fijnspar, Sitkaspar, Corsicaanse den of Douglas. De regeling is aangegaan voor 30 jaar en het huidige bos (6.55 ha) moet contractueel geroid worden vanaf 15-04-2019.

Het (bos)perceel bestaat uit 2 secties gescheiden door een centrale ontsluiting (beide ca. 50% van de perceel oppervlakte):

- Het N-O gedeelte is vnl. ingeplant met fijnspar plus een klein gedeelte Corsicaanse den.
- Het Z-W gedeelte is volledig ingeplant met Corsicaanse den

Het rooien is gepland vanaf 15 juli 2019. Van het N-O gedeelte zal de huidige bosoppervlakte grotendeels opnieuw worden ingeplant met bos. Type inplant is nog niet vastgelegd, maar is gericht op een duurzaam bos met een meer natuurlijk karakter.

Voor de inplant en herinrichting van dit gedeelte van het perceel is o.a. de Natuurschoonwet van 1928 van belang zijn aangezien het perceel gedeeltelijk gerangschikt is als landgoed. Voor de inrichting van het Z-W gedeelte worden nog verschillende opties onderzocht. Onder andere hergebruik als akkerbouw of mogelijk gebruik (gedeeltelijk) t.b.v. de aanleg van een “zonneakker”.

In de fijnsparrenopstand bevindt zich sinds enkele jaren een dassenburcht.

De das is een beschermd diersoort. De Wet Natuurbescherming verbiedt het doden en het vernietigen van de voortplantingslocaties van de das. Dit vormt een belemmering om de opstand in zijn geheel te rooien. Het bos in zijn geheel rooien en opnieuw inplanten zou een grote kans op het beschadigen van de burcht geven. Bovendien zorgt dit voor veel verstoring waardoor de burcht mogelijk verlaten wordt.

In dit rapport wordt een plan van aanpak beschreven om zowel de dassenburcht te behouden en tevens het bos om te vormen naar een meer natuurlijk bos. De burcht kan zo behouden blijven en geïntegreerd worden in de toekomstige situatie.

2 Werkwijze

2.1 Quick scan

In november 2017 is een Quick scan flora en fauna uitgevoerd van het landgoed gericht op het voorkomen van beschermde soorten. Naast de dassenburcht zijn geen bijzondere natuurwaarden op het landgoed aanwezig. De bosstructuur is eenvormig en heeft een dichte structuur. Er zijn geen oudere bomen met holten aanwezig die mogelijk geschikt zijn voor holenbroeders of vleermuizen. Er hebben in het verleden geen dunningen plaatsgevonden waardoor het bos nog steeds in de stakenfase verkeerd. Er dringt slechts weinig licht op de bodem door waardoor van een ondergroei geen sprake is. Er zijn geen waterhoudende elementen aanwezig die als voortplantingsbiotoop kunnen dienen. Uit deze verkenning komt naar voren dat bij de verdere planvorming met name rekening moet worden gehouden met de aanwezige dassenburcht. De das is een beschermde diersoort volgens de Wet natuurbescherming.

2.2 Biotoop van de Das

De das leeft in gebieden die bestaan uit een combinatie van diverse biotooptypen. Vaak zijn dit zowel hooggelegen als laaggelegen gronden die op korte afstand van elkaar liggen, in meestal kleinschalige akker- en weidelandschappen met voldoende bosjes, houtwallen, singels en heggen. Die kunnen als beschutting en geleiding dienen. Belangrijke voorwaarden voor de habitat zijn:

- aanwezigheid van een groot voedselaanbod
- een bodem die goed vergraafbaar is en die het regenwater snel kan afvoeren
- aanwezigheid van voldoende dekking
- weinig verstoring.

Om een burcht te kunnen maken, moet er vergraafbaar zand zijn. Daarbij moet er een goede waterafvoer zijn, zodat de burcht niet onder water kan lopen. Burchten liggen daarom vaak op een steile helling, maar ook op flauwe hellingen en op grondbulten. De burcht ligt vaak in een bosrand of in een houtwal of singel, in de buurt van gras- of akkerland.

Dassen gebruiken een stelsel van hoofdburchten, bijburchten en vluchtpijpen. Ze gebruiken jarenlang de zelfde burcht. Een dassenfamilie bestaat uit 2-8, en soms wel tot 15 dieren. Dassen zijn territoriaal. De grenzen met aangrenzende dassenfamilies worden gemarkeerd door middel van geur en ook wel door latrines. Om zich te verplaatsen gebruiken dassen vaste wissels. Zenderonderzoek heeft laten zien dat dassen gewoontedieren zijn, met dagelijkse routines.

Hoofdburchten zijn in de regel relatief groot en zijn het grootste deel van het jaar in gebruik. De hoofdburcht is meestal de plek waar de jongen worden geboren. Er zijn ook permanent bewoonde burchten bekend met maar één holingang.

Bijburchten zijn vaak alleen op bepaalde momenten in gebruik, bijvoorbeeld als vluchtplek bij verstoring van de hoofdburcht. Ook kan de bijburcht door jong volwassen dassen worden gebruikt in de periode dat ze worden verstoten uit het territorium, of door het mannetje die

in het voorjaar vanuit deze burcht zijn territorium beter kan verdedigen. Als er jongen geboren zijn, verjaagt het vrouwtje het mannetje vaak tijdelijk naar een ander gedeelte van de hoofdburcht, of uit de burcht. Hij verhuist dan tijdelijk naar een bijburcht. Ook het vrouwtje kan haar jongen grootbrengen in een bijburcht, wat het verschil tussen hoofd- en bijburcht weer vervaagt. Het voedselaanbod in de directe omgeving speelt een grote rol. Dassen wonen het liefst zo dicht mogelijk bij hun voedsel. Ze kunnen, ook tijdelijk, verhuizen naar een bijburcht in de directe omgeving van bijvoorbeeld een maïsakker als de jonge, nog zachte maïskolven aan het ontspruiten zijn. Vluchtpijpen liggen verspreid over het territorium. Zoals de naam doet vermoeden, worden ze bij dreigend gevaar gebruikt om in te schuilen. Aan de rand van een territorium hebben de vluchtpijpen ook een geurfunctie en bakenen het territorium af.

2.3 De Drentse populatie

Bij de Das is de laatste decennia sprake van een sterke toename welke is beschreven in het rapport Natuur in Drenthe (provincie Drenthe, 2010). Zo laten de jaarlijkse tellingen van Dassenburchten in Midden-Drenthe een groei zien van 14 bewoonde burchten in 2004 naar 48 in 2008. Dit illustreert de zeer succesvolle terugkeer van deze marterachtige in Drenthe, nadat in 1978 de laatste bewoonde burcht werd uitgegraven. Na een schoorvoetende hervestiging in de loop van de jaren tachtig in Zuid-Drenthe en een handje geholpen door uitzettingen, onder meer langs de Reest, is de populatie na 1990 hard gegroeid (Dassenwerkgroep Zuid-Drenthe 2008, Van Moll 2005). Anno 2009 wordt het aantal bewoonde burchten in heel Drenthe op ongeveer 150 geschat. De belangrijkste bedreiging voor de das is het verkeer. Jaarlijks worden vele dassen slachtoffer van aanrijdingen door het verkeer.

2.4 Het Emmerveld

De locatie bevindt zich op het Emmerveld tussen Emmen en Weerdinge. Het Emmerveld bestond tot het begin van de vorige eeuw uit een uitgestrekt heideveld. Tot in de 19^e eeuw waren hier de restanten van het Emmer Bosch aanwezig dat geleidelijk aan verloren is gegaan. Over het Emmerveld liep de Spieringweg richting Roswinkel. De Emmerdennen werd rond 1900 aangelegd. Het Emmerbosch volgde veel later, in de jaren '40. Vanaf de jaren 20 is de heide geleidelijk aan ontgonnen. Op het Emmerzand werden de Emmerdennen aangelegd.

Wanneer de das het gebied heeft gekoloniseerd is niet exact bekend. De burcht op de hier beschreven locatie is sinds enkele jaren aanwezig. De enige andere bekende locatie waar (mogelijk) ook dassen voorkomen is ten Oosten van de Emmerhoutstraat, ca 100-200 m in de richting van Emmerschans komend vanaf de Oude Roswinkelerweg. Verder zal de Das voorkomen in de Emmerdennen en het Valtherbos.

3 Inventarisatie

3.1 Huidige situatie

In november 2017 is het landgoed onderzocht op de aanwezigheid van dassen, waarbij zowel gelet is op aanwezigheid van holen, wissels en latrines. Ook de omgeving van het landgoed is verkend om de kwaliteit van het omringende landschap als foerageergebied te kunnen inschatten. Verder is het bosperceel geïnventariseerd op (sporen van) overige beschermde soorten, jaarrond beschermde nesten e.d.

Het huidige bos heeft een zeer eenvormige bosstructuur. Er is geen struiklaag en geen kruidlaag. De bodem van het bos is begroeid met mossen, daar waar onder de dennen iets meer licht op de bodem doordringt. Onder de sparren is geen begroeiing aanwezig.

Figuur 2 de opstand van Corsicaanse den en fijnspar met centrale ontsluiting

De omgeving van het landgoed is zeer gevarieerd. Ten noorden van het bos bevindt zich een kleinschalig gebied met bosjes, houtwallen, akkers en paardenweitjes. Ook is hier een plas omgeven door bos aanwezig. Aan de oostzijde van het bos is grootschalig akkerland aanwezig. Ten zuidwesten bevindt zich de boswachterij Emmen. Dit landschap is zeer geschikt voor dassen, het bied allerlei mogelijkheden om zich te verplaatsen en voedsel te vinden. Er zijn geen drukke verkeerswegen die een gevaar opleveren bij het passeren.

In het bosgedeelte op het landgoed zijn min of meer twee clusters van holen te onderscheiden die tegen elkaar aan liggen. In totaal zijn 15 ingangen geteld. Deze zijn op de kaart aangegeven (bijlage 1). Ook zijn hier en daar luchtgaten te zien. Een deel van deze holen betreft de eigenlijke hoofdburcht. Daarnaast zijn er een aantal afzonderlijke holen waarvan het gebruik minder duidelijk is. Het zijn tijdelijke holen die niet of niet permanent in gebruik zijn.

Van en naar de burcht lopen enkele wissels die uitkomen op het centrale pad dat door het bos loopt.

Behalve holen van dassen zijn ook konijnholen aanwezig en mogelijk een vossenhol. Verder zijn sporen van reeën gevonden. Er zijn geen horsten van roofvogels aangetroffen. De aanwezige bomen zijn nog van geringe ouderdom en bevatten geen bewoonbare holten, bijvoorbeeld in gebruik door holenbroeders of vleermuizen. Het voorkomen van deze soorten kan worden uitgesloten.

Figuur 3 voormalige spoorbaan, bosrand en ruigte ten westen van het landgoed

3.2 Mogelijk optreden van schade

Het rooien van het bos en opnieuw inplanten van bos betekent een ingreep in het leefgebied van de das. De das is een beschermde diersoort op grond van de Wet natuurbescherming. De das valt onder het beschermingsregime dat is opgenomen in artikel 3.10 van de wet. Directe vormen van schade zoals het beschadigen of vernietigen van holen moet worden voorkomen. Ook moet het leefgebied van de das in stand blijven en verbindingen met het foerageergebied mogen niet verloren gaan. Wissels van de das die gebruikt worden mogen niet geblokkeerd worden.

Behalve de das zijn er geen zwaarder beschermde soorten aanwezig of te verwachten. Vos, konijn en ree vallen eveneens onder artikel 3.10 van de wet maar in de provincie Drenthe geldt een algemene vrijstelling voor deze soorten indien er sprake is van ruimtelijke ingrepen.

Broedvogels zijn beschermd op grond van artikel 3.1 van de wet. Voor vogels gelden geen vrijstellingen en geen mogelijkheid tot ontheffing bij ruimtelijke ingrepen.

3.3 Voorkomen van schade

Het voorkomen van schade moet naast het voorkomen van verstoring van broedvogels gericht zijn op het in stand houden van het functionele leefgebied van de das. Het bevoegd gezag gebruikt het Kennisdokument Das (BIJ12, 2017) als leidraad bij de beoordeling van ruimtelijke

ingrepen die de leefomgeving van dassen kan aantasten. Van belang is te bedenken dat niet alleen de burchtlocatie zelf beschermd is maar ook de omgeving moet blijvend geschikt blijven voor dassen.

De functionele leefomgeving van een vaste voortplantingsplaats of rustplaats (burcht) moet het volgende bieden:

- voldoende rust en dekking op de burcht
- jaarrond een voldoende en een gevarieerd voedselaanbod op bereikbare afstand van de burcht
- oriëntatiemogelijkheden en schuilplekken, bijvoorbeeld in de vorm van houtsingels en hagen
- geen verstoring of versnippering van het territorium door wegen, kanalen en dergelijke
- geen verstoring door honden of recreatie (bijvoorbeeld mountainbiken of crossmotoren)
- uitwisselingsmogelijkheden met nabijgelegen dassenpopulaties.

Hieronder worden de relevante onderdelen uit het Kennisdocument Das beschreven welke gericht zijn op het zo veel mogelijk voorkomen van schade:

Werken buiten de kwetsbare periode

De das gebruikt zijn burcht jaarrond en het gehele jaar kan aangemerkt worden als kwetsbare periode voor de das (figuur 11). De meest kwetsbare periode hierbinnen is de voortplantingsperiode. De kwetsbare periode van de voortplanting begint bij de zwangerschap in december en eindigt op het moment dat de jongen zelfstandig hun weg kunnen gaan begin juli.

Er kan geen gunstige periode worden aangegeven om de werkzaamheden uit te voeren. Zeker de werkzaamheden binnen een straal van 20 meter van de dichtstbijzijnde toegang tot een dassenburcht moeten zo veel mogelijk vermeden worden. Is dat niet mogelijk, dan moeten de werkzaamheden plaatsvinden in de periode dat de burcht niet in gebruik is als voortplantingsplaats, dus in de periode juli tot en met november. Hetzelfde geldt voor activiteiten die alleen effect hebben op de habitat van de das.

Werkwijze

Effecten op de das dienen door aanpassing van de werkwijze en de apparatuur zo beperkt mogelijk gehouden. Ongeacht de werkwijze en de apparatuur waarmee gewerkt gaat worden heeft het altijd de voorkeur om de activiteiten buiten de kwetsbare periode en gefaseerd in de tijd en ruimte uit te voeren, bijvoorbeeld door eerst een deel van een gebied aan te pakken en pas een volgend jaar het andere deel.

Activiteiten binnen een straal van 50 meter:

- Werkzaamheden die in de directe omgeving van de burcht plaatsvinden, zo kort mogelijk te laten duren en uitvoeren met zo min mogelijk licht, geluid en trillingen.
- Vegetatiestructuur en bodem zo veel als mogelijk te ontzien tijdens de activiteit of werkzaamheden.
- Voor zonsondergang, maar niet later dan 19.00 uur, de menselijke activiteiten af te ronden zodat wissels weer toegankelijk zijn, afval is opgeruimd en gebruikte machines en voertuigen uit het gebied zijn verwijderd.

Activiteiten binnen een straal van 20 meter tot de dichtstbijzijnde toegang van de burcht:

- Deze activiteiten bij voorkeur alleen uitvoeren in de periode juli tot en met november.
- Deze activiteiten bij voorkeur alleen tussen zonsopgang en zonsondergang uitvoeren, maar niet later dan 19.00 uur.
- Het gebruik van grondberijdende voertuigen en machines is niet toegestaan. Het gebruik van bijvoorbeeld handmotorzagen is wel toegestaan. Bomen en zware takken kunnen bijvoorbeeld met een lier van de burcht worden verwijderd.
- Ingangen van de dassenburcht en wissels mogen niet beschadigd of geblokkeerd worden en/ of onder hout bedolven worden.
- Er mag geen kaalkap van een houtopstand plaatsvinden. Als bomen verwijderd moeten worden, vindt dit gefaseerd in ruimte en tijd plaats. De velrichting is van de burcht afgekeerd. - Schade aan de ondergroei moet zo veel als redelijkerwijs mogelijk is, worden voorkomen. Eventueel vindt er onmiddellijk herplant plaats. Een dichte dekking op de burcht kan ook worden gerealiseerd door middel van hakhoutbeheer.
- Het betreden en vernielen van dassenwissels moet zo veel als mogelijk worden voorkomen.
- Dassenwissels moeten voor zonsondergang (of uiterlijk 19.00 uur als de zon later onder gaat) weer vrij zijn van geveld hout en gevelde takken.
- Er moeten maatregelen genomen worden om andere tijdelijke obstakels, zoals greppels en grondwallen, te passeren.
- Er moet een buffer worden aangebracht tussen de plek waar de activiteit plaatsvindt en de burcht.

Ecologisch werkprotocol

De werkwijze dient vastgelegd te worden in een ecologisch werkprotocol. Dit ecologische werkprotocol moet op de locatie aanwezig zijn en de inhoud moet bij de betrokken werknemers bekend zijn. De activiteiten moeten aantoonbaar volgens dit protocol worden uitgevoerd.

4 Plan van aanpak

Op basis van de richtlijnen uit het Kennisdocument Das kan een werkwijze voor worden afgeleid die zo min mogelijk schade aan de aanwezige dassen doet en garanties biedt voor het voortbestaan ter plaatse.

Tijdens een veldbezoek van de provincie Drenthe aan het landgoed is besproken dat alleen de hoofdburcht beschermd dient te worden (meded. Dhr Eising). De overige hollen werden aangemerkt als graverij. Het hierna beschreven plan van aanpak is hier op gebaseerd.

Ten eerste dienen de maatregelen buiten de kwetsbare periode plaats te vinden.

Er kan geen gunstige periode worden aangegeven om de werkzaamheden uit te voeren omdat burchten jaarrond gebruikt worden. Zeker de werkzaamheden binnen een straal van 20 meter van de dichtstbijzijnde toegang tot een dassenburcht moeten zo veel mogelijk vermeden

worden. Is dat niet mogelijk, dan moeten de werkzaamheden plaatsvinden in de periode dat de burcht niet in gebruik is als voortplantingsplaats, dus in de periode juli tot en met november (Kennisdokument Das, Bij12, 2017).

De beste wijzen om de das te behouden en tevens een omvorming van de bosstrook te realiseren wordt gevonden in de volgende aanpak:

- Uitdunnen van het bestaande bos in een straal van 20 rondom de burcht in de periode (juli-november 2019)

Deze lichte dunning wordt handmatig of machinaal vanuit de buitenranden uitgevoerd en houdt rekening met de ligging van de hollen. Op en vlak rondom hollen worden geen bomen gekapt, en verder van de hollen af kan iets sterker gedund worden. Hierdoor ontstaat variatie in dichtheid. Het dunnen is gericht op creëren van meer stabiliteit in de opstand.

In bijlage 2 is dit gebied aangegeven met een rode lijn. Het gebied is bepaald door steeds 20 meter afstand te houden van de dichtstbijzijnde ingang van de hoofdburcht.

-Kappen van het bos buiten de kwetsbare periode (vanaf 15 juli 2019)

Buiten het gebied waar de hoofdburcht is gelegen wordt het bos geheel gekapt

De periode van het jaar die het minst verstoring oplevert voor dassen zijn de maanden juli tot en met november. In verband met het broedseizoen is de beste periode om de kap uit te voeren in de periode na 15 juli 2019

-gebruik als akkerland

Het gedeelte dat gekapt is wordt zoals nu gepland in 2020 eenmalig gebruikt als akkerland.

- Inplanten met inheems bos

In het najaar van 2020 wordt het perceel ingeplant met bos. De gedunde delen waar de dassenburcht zich bevindt kunnen handmatig worden bij-geplant.

Het laten staan van bomen op en rondom de burcht heeft als risico dat er stormschade gaat optreden en bomen bovenop de burcht zijn gevallen. Afhankelijk van de situatie kan het stormhout opgeruimd en verder bijgeplant. Criterium hierbij is geen schade aan de burcht te veroorzaken.

5 Conclusies

De hiervoor beschreven aanpak garandeert dat de hoofdburcht behouden blijft en dat de Das op de huidige locatie zich blijvend kan handhaven. Door de omvorming van tijdelijk bos met een eenvormig dennen en sparrenopstand naar blijvend bos met een meer gevarieerde samenstelling is de burchtlocatie ook in de toekomst beschermd. Er heeft een verbetering van het biotoop plaatsgevonden.

Het leefgebied (fourageergebied) van de dassen is tijdens de omvorming steeds bereikbaar en beschikbaar.

6 Bronnen

Provincie Drenthe (2010). Natuur in Drenthe. Zicht op biodiversiteit. Provincie Drenthe. Assen.

Bij12, 2017. Kennisdocument Das. Versie 1.0. Bij12. Utrecht.

Inventarisatie

Eising

Inventarisatie		Legenda		
datum inventarisatie 23-11-2017		● hol, das	● ligplek, ree	
		● hol, konijn	◇ ree, spoor	
		● hol, vos	× wissel,	
		▲ latrine, das		
<p>0 25 50 100 Meters</p>				<p>Tonckens Ecologie Haren 06 23040548</p>

Te beschermen locatie

<p>Te beschermen locatie</p> <p>datum inventarisatie 23-11-2017</p> <p>0 25 50 100 Meters</p>	<p>Legenda</p> <ul style="list-style-type: none"> ● hol, das ● hol, konijn ● hol, vos ▲ latrine, das ● ligplek, ree ◇ ree, spoor × wissel, ⬡ bestaand bos behouden, enkel dunnen 	<p>Tonckens Ecologie Haren 06 23040548</p>
--	---	--